

Available online at <http://dergipark.gov.tr/iujad>
Inonu University Journal of Art and Design
Faculty Homepage: <http://www.inonu.edu.tr/tr/gsf>

Çanakkale İskele Meydanı'nda Taş Boyama ile İşaret Ögesi Girişimi Landmark Initiative with Stone Painting Art in Çanakkale Pier Square

Alper SAĞLIK^{a,*}, Neşe BAYTAN^b, Abdullah KELKİT^c, Merve TEMİZ^d,
Elif SAĞLIK^e

^a Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Çanakkale, 17100, Türkiye

^b Doktora Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Çanakkale, 17100, Türkiye

^c Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Çanakkale, 17100, Türkiye

^d Arş. Gör., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Çanakkale, 17100, Türkiye

^e Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Çanakkale, 17100, Türkiye

Article history: Received 12.06.2020 / Accepted 16.12.2020

ÖZET ABSTRACT

Her kentin tarihsel geçmişinden gelen ve uzun bir süreçte oluşan kimliği bulunmaktadır. Bu kimlik, kentin doğal ve kültürel özelliklerini yansıtan, onu diğer kentlerden ayıran niteliklerin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Kentsel kimliğin sürekliliği ise ancak kentsel kimliği oluşturan bileşenlerin korunması ve geliştirilebilmesi ile mümkündür. Bu araştırma Çanakkale kent merkezinde yer alan İskele Meydanı'nda kent kimliğine uygun, taş boyama sanatı ile yapılacak işaret ögesi tasarımının oluşturulması amacı ile yapılmıştır. Araştırma kapsamında literatür çalışması, alan çalışması ve taş boyama sanatının uzmanları ile dijital birebir görüşme yapılarak değerlendirilmelerde bulunulmuştur. Araştırma sonucunda ise taş boyama sanatı ile yapılacak, kent kimliğini yansıtacak, kente görsel bir katkı sağlayacak ve herkes tarafından anı olarak hatırlanacak yeni bir işaret ögesi için tasarım önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale İskele Meydanı, Kentsel kimlik, Taş boyama, İşaret ögesi

Each city has an identity that comes from its historical past and is formed over a long period of time. This identity is formed by combining the qualities that reflect the natural and cultural features of the city and distinguish it from other cities. The continuity of urban identity is possible only by protecting and developing the components that make up the urban identity. This research was carried out in Pier Square, located in the city center of Çanakkale, to create a landmark design that will be made with the art of stone painting, in accordance with the city identity. Within the scope of the research, a literature research was conducted, field study was carried out, digital one-to-one interviews were made with the experts of stone painting art and evaluations were made. As a result of the research, a design was proposed for a new landmark that will be made with the art of stone painting, which will reflect the urban identity, make a visual contribution to the city and will be remembered as a memory by everyone.

Keywords: Çanakkale Pier Square, Urban identity, Stone painting, Landmark

1. GİRİŞ

Kentler, insanların yaşadıkları döneme ait demografik, sosyokültürel, ekonomik özellikleri ve ortamları yansıtan fiziksel mekanlardır (Kaypak, 2010). Süreç içinde sahip olduğu coğrafi, tarihsel ve kültürel özelliklerin sentezlenmesiyle şekillenen kentler, toplu yaşamla birlikte kendi kimliklerini oluşturmaktadırlar (Dut, 2016). Dolayısıyla bir kentin kimliği, o kente ait olan ve onu diğer kentlerden ayıran, ona değer ve anlam katan etkenlerin bütünüdür (Biro, 2007). Bu ayrımındaki etkenlerin en önemlileri, tarihi, doğal, coğrafi, kültürel ve görsel unsurlar ile sosyal yaşam tarzıdır (Ulu ve Karakoç, 2004). Dolayısıyla bir kentin kimliğini en iyi algılayanlar yine o kentte yaşayan, deneyimleyen ve içselleştiren insanlardır. Kimliği taşıyan unsurlar, kent sınırlarının dışında ancak sembolik bir çağrışım yapabilmektedirler (Mansour, 2015). Örneğin bazı kentler için kullanılan tarihi kent, kıyı kenti, turizm kenti, sanayi kenti, kültür başkenti gibi tanımlamalar, tüm bu kimlik bileşenlerinin süreç içinde o kent ile özdeşleşmesinden dolayı çağrışım yapmaktadırlar.

Kentsel kimlik kavramı Lynch ile anılmaktadır. Lynch (1990)'e göre kentsel kimlik, çevrenin zihindeki yansımasıdır. Benzer bakış açısıyla kentsel kimliği hem nesnel hem de öznel bir

kavram olarak yorumlayan Pazhuhan ve ark. (2015)'e göre, kentlerde fiziksel sınırlar oluşturan inşaat yapıları olmasına rağmen, kent kimliğini esas oluşturan bu kentsel dokuların ve mekanların insan zihninde bıraktığı imgeler olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte, kentte yaşayan insanların kişilikleri ve etkileşimleriyle yani yaşam tarzlarıyla tarihsel süreç içinde sürekli sentezlenmesi sebebiyle yavaş da olsa değişime uğrayan dinamik bir yapısı bulunmaktadır. Değişen yaşam tarzları ile tekrar yorumlanan bu kimlik değişiminde önemli olan, alanın veya öğenin yöresel olarak özgün kalmasıdır (Tekeli, 1990).

Kentsel kimlik, 5 adet bileşenden oluşmaktadır. Bunlar, dolaşımı oluşturan yollar, bölgeleri ayıran sınırlar, benzer özelliklerin bir araya geldiği bölgeler, yoğun kullanımlı noktalar olan düğüm noktaları ve ortak tanımlanan işaret öğeleridir. Bu işaret öğeleri (landmark) tanımlanabilir, kolayca algılanabilir, benzersiz ve hatırlanabilir özelliklere sahip olmalıdırlar. Kent tarihi ile özdeşleştiğinde işaret öğesi olarak değeri artmakta ve görsel açıdan ne kadar uzun süre kalırlarsa o kadar güçlü bir anlam taşımaktadırlar (Lynch, 1990). Bununla birlikte Appleyard (1969)'a göre, bir yapının veya mekanın hatırlanabilir olması için, benzersiz bir fiziksel forma sahip olması, kent sirkülasyonunda görülebilir olması, kişisel aktivitelere imkan sağlaması ve kültürel yönünün olması gerekmektedir.

İşaret öğeleri, kentte yaşayan veya kenti ziyaret etmek için gelen insanlara kenti temsil eden rehber görevi görmektedirler (Sağlık, 2019). Bunun yanı sıra referans noktası olarak da ifade edilen işaret öğelerinin, yer-yön bulmada yardımcı özellikleri bulunmaktadır. Bulunduğu kentsel alan içinde çevresinden farklılaşan görsel niteliklere sahiptirler. Bu öğeler, farklı ölçeklerde çeşitli boyutlarda yer alabilirler. Ayrıca çevresiyle uyumlu ya da kontrast sağlayan bir konseptte sahip olabilirler (Uzun ve ark., 2011). Bir diğer bakış açısında işaret öğeleri, global ve lokal olarak ikiye ayrılmıştır. Global işaret öğeleri, geniş görüş açısında yer alan ve gözlemcinin görüşünden kaybolmayan referanslardır. Lokal işaret öğeleri ise ancak gözlemcinin çok yakın mesafeden görebildiği öğelerdir (Steck ve Mallot, 2000).

Köseoğlu ve Önder (2011)'e göre bir öğenin işaret öğesi sayılabilmesi için 6 nesnel kriter bulunmaktadır. Bu kriterler; sosyal değer, tarihi değer, sembolik değer, ekonomik değer, estetik değer ve konum değeridir. Ancak kentsel işaret öğelerinin belirlenmesi için gerçekleştirilen aynı çalışmada kent halkının öznel kriterlerinin, değerlendirmeye alınan nesnel kriterlere göre daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

İşaret öğesi tasarımı ile ilgilenen diğer araştırmacılarından Vinson (1999) sanal bir ortamda gezinmeyi kolaylaştırmak ve yönlendirmenin sağlanması için kılavuz oluşturmak amacıyla hazırladığı çalışmada Lynch'in kentsel bileşenlerinden faydalanmıştır. Tasarlanan yer işaretlerinin konum ve yönelimi göstermekle birlikte mekânsal bilginin edinilmesine katkı sağlayarak navigasyonu desteklemesi planlanmıştır. İşaret öğesi tasarımlarında fiziksel özellik, ayırt edicilik, konum ve hatırlanabilirlik önemli etkenler olurken, tasarlanan somut öğenin gezilebilir ölçeklerde görünmesine dikkat edilmiştir. Aynı zamanda işaret öğelerinden yönlendirici olanların, her açıdan aynı görünmemesine dikkat edilmiştir. Sanal ortamın işaret öğesiyle bütünleştirildiği bir diğer araştırma Häkkinä ve ark. (2014) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, dünyanın 3D modelinin interaktif medya aracılığıyla sunulması için anıtsal bir işaret öğesi tasarlanmış ve kent merkezinde konumlandırılarak kullanıcıların etkileşimleri incelenmiştir. Öğenin merak uyandırması, ilgi çekici olması, her yaş grubuna hitap etmesi ve sosyal etkileşim sağlaması, tasarımın dikkat çeken yönleri olmuştur. Bunun yanı sıra kullanıcıların işaret öğesi ile kendi anılarını ilişkilendirmesi olumlu olarak yorumlanırken, işaret öğesinin kent kimliğine bağlı kalmaması olumsuz olarak yorumlanmıştır.

Literatürde işaret öğesi tasarım kriterlerine ilişkin ortak bir tanım olmamakla birlikte, çoğunlukla bir öğenin nesnel veya öznel olarak işaret öğesi sayılabilmesi için sahip olması gereken özellikleri değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra yapılan kentsel araştırmalarda çoğunlukla kentsel kimliği yansıtan, onun güçlenmesine katkı sağlayan işaret öğelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmalara göre bir işaret öğesi özetle, kolay tanımlanabilir ve algılanabilir, benzersiz bir fiziksel forma sahip, çevresinden farklılaşan, hatırlanabilir, kişilerle etkileşim sağlayan estetik özelliklere sahip bir simge olmalıdır. Konum olarak kentin düğüm noktalarında ve sirkülasyon alanlarında uzun süre görsel açıda kalan alanlarda bulunmalıdır. Amaç olarak ise kentin tarihi, kültürel, sosyal veya ekonomik değerlerini temsil eden bir rehber, kentsel kimlik gücünü arttıran bir simge, yer bulmada yardımcı ve yönlendirici nirengi ve referans noktası özelliklerine sahip bir öğe olabilmektedirler.

Berlin Potsdamer Platz Tren İstasyonu, Berlin Sony Store, Roma Aşıklar Çeşmesi, Chicago Cloud Gate, Londra Big Ben Saat Kulesi, Paris Eiffel Kulesi gibi uluslararası örnekler ile İstanbul Taksim Cumhuriyet Anıtı, Ankara Atakule, İzmir Saat Kulesi, Bozcaada rüzgar gülleri, Antalya Yivli Minare Külliyesi gibi ulusal örnekler günümüzde fiziksel olarak sembol haline gelmiş işaret öğesi örneklerindedir.

Sağlık (2019)'a göre, Çanakkale kentinde halk en çok saat kulesi, Truva atı ve feribotları işaret ögesi olarak anlamlandırmaktadır. Aynı araştırmada tarih, turizm ve boğaz kenti olarak tanımlanan Çanakkale kentinde en çok İskele Meydanı'nın simgesel bir alan olduğu saptanmış ve bu alanın kentin en önemli düğüm noktaları arasında yer aldığı belirlenmiştir.

Çanakkale kentinin simgelerinden olan İskele Meydanı, ili ikiye bölen Boğaz üzerinde yer alan ve deniz taşımacılığı yapılan bir alandır. Özellikle günümüzde bahar ve yaz aylarında artan tarihi ve deniz turizmi ile yerli ve yabancı ziyaretçilerin kentle ilk buluştuğu nokta olması açısından önemlidir. Bu özelliğinin yanı sıra, kent halkının en yoğun rekreasyon alanı olarak kullandığı Eski Kordon üzerinde yer alan bir buluşma ve dinlenme alanı olma özelliğine sahiptir. Buna karşın, bütün bu özellikleriyle kentin en önemli simgesel alanı olarak görülen İskele Meydanı'nda kentin tarihi veya turizm kimliğini yansıtan güçlü bir işaret ögesinin yer almadığı saptanmıştır. Bu alanda kent kimliğine uygun, günümüz sanat türleriyle yapılacak yeni bir işaret ögesinin, Çanakkale İli'nin değerlerini yansıtacağı, bilgilendirme amaçlı bir rehber olacağı, görsel bir katkı sağlayacağı ve anı olarak hatırlanacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda yapılacak işaret ögesinde, günümüzde yaygınlaşan sanatlardan olan taş boyamanın kullanılmasının bu girişimi güçlendireceği öngörülmektedir. Araştırmada, Çanakkale İskele Meydanı'nda kent kimliğine uygun, taş boyama sanatı ile yapılacak işaret ögesinin tasarım fikrinin oluşturulması amaçlanmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın birinci materyalini Çanakkale kent merkezinde çalışma alanı olarak seçilen İskele Meydanı oluşturmaktadır (Şekil 1). Bu seçimin sebebinde, kentsel sit alanı sınırları içinde yer alan İskele Meydanı'nın Sağlık (2019) tarafından yapılan araştırmada halkın kent kimliğinin en önemli simgesel alanı olarak belirlenmesi, yoğun bir düğüm noktası niteliği taşıması ve tasarlanan işaret ögesinin uzun süre görsel açıda kalmasına olanak sağlaması etkili olmuştur. Bu meydan, Eski Kordon ve Demircioğlu Caddesi aks kesişimi üzerinde yer alması sebebiyle yürüyüş, dinlenme ve buluşma amacıyla halkın yoğun olarak kullandığı bir rekreasyon alanı ve kente dışarıdan deniz yoluyla gelen yerli ve yabancı turistlerin ilk karşılandığı alandır. Birçok fonksiyonu ve sirkülasyonu bir arada bulunduran İskele Meydanı, yaklaşık olarak 120 metre en ve 62 metre boya sahip 7500 m²'ye yakın dikdörtgen bir açık alandır. Dikdörtgen alanın uzun kenarında feribotların konumlandığı deniz kıyısı bulunmaktadır. Meydanın diğer üç kenarının yakın çevresinde ise genellikle zemin katları ticari amaçlı kullanılan 5-6 katlı konut yapıları yer almaktadır.

Araştırma kapsamında 2020 yılının Nisan ayında taş boyama sanatı ile ilgilenen katılımcılar ile yapılan dijital birebir görüşmeler ise araştırmanın ikincil materyalini oluşturmaktadır. Önerilecek işaret ögesinin tasarım konseptinde taş boyama sanatının kullanılmasının tercih sebebi ise, taş boyama sanatının günümüzde giderek yaygınlaşması, esnek tasarımlara uygun olması, başka materyallerle bir arada kullanılabilmesi, maliyetinin düşük olması ve uygulanabilirliğinin kolay olmasıdır.

Şekil 1. Çanakkale İskele Meydanı (Google Earth ve Wikipedia'dan değiştirilerek)

Araştırmanın yönteminde ilk olarak konu ile ilgili literatür çalışmaları yapılarak çalışma alanı yerinde incelenmiş, veri toplama, analiz ve sentez ile değerlendirme yapılmıştır. Sonraki aşamada, taş boyama sanatı ile ilgilenen katılımcılar ile dijital birebir görüşme yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntem, çalışma konusuyla ilgili bilgi, deneyim veya problem amaçlı soruların konunun uzmanlarına sorulması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın son aşamasında ise tasarım fikri oluşturularak, çizim ve uygulama ile ifade edilmesi için atölye çalışması yapılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Tarihte ve Günümüzde Taş Boyama Sanatı

Çağlar boyunca taş, insanların yaşamında kullandıkları temel malzemelerden birisi olmuştur. Barınma ihtiyacının karşılanmasında, duygu ve düşüncelerin ifade edilmesinde, mezarlık ve kutsal yapıların yapımında, taşın dayanıklılığına güvenilerek ve manevi bağ kurularak kullanılmıştır (Karahana, 2018).

Doğal taşlardan olan mermer, MS. 1. yy'da Antik Roma'da, şekil, renk, doku ve yapısal damar özelliklerinden dolayı birtakım figürlere benzetilmiştir. Özellikle patrisyenlerin evlerinde doğal bir resim olarak kullanılmıştır. Daha sonraları fresk (su ve kireç kullanılarak pigmentasyonla yapılan resim) ile yeni bir taş boyama türü denenmiştir. 1530'lu yıllarda ise mermer üzerine yağlı boya yapmak için yeni bir teknik geliştirilmiştir. Böylelikle bundan sonraki süreçte mermer üzerine tablolar yapılmıştır. Tarihte taşın resim ile birleşimi, gravür ve taş mozaik teknikleriyle devam etmekle birlikte yapılan çalışmalar cilalanarak korunmaya çalışılmıştır. Yapılan eserlerde önceleri doğa ve manzara konuları yer alırken, sonraları kutsal değerler resmedilmiştir. Kullanılan tüm bu tekniklerde, boya taşın içine veya yüzeyine uygulanmıştır (Barry, 2017).

Mermer ile başlayan taş boyama sanatının günümüz teknikleriyle yapımının nerede ve ne zaman başladığı tam olarak bilinmemektedir. Yakın bir zamana kadar kişisel hobi olarak görülmüştür. Diğer materyallerle birlikte kullanımının kolay olması, farklı fikirlerin oluşmasını sağlamıştır. Örneğin ev dekorasyonu amacıyla değişik öğeler üretilmiştir. Böylece taş boyama sanatıyla ilgilenen kişiler için satış yapıp gelir sağlanabilen bir uğraşı haline gelmiştir.

Çanakkale kentinde taş boyama ile ilgili çeşitli kurslar bulunmaktadır. Bazı dönemlerde Çanakkale Belediyesi Altın Yıllar Yaşam Merkezi'nde, Çanakkale Belediyesi Yazar ve Sanatçı Evi'nde ve özel atölyelerde taş boyama kursları verilmektedir. Ayrıca çeşitli yerel etkinliklerde ve sergilerde taş boyama ile yapılmış eserler sergilenerek satışa sunulmaktadır.

3.2. Taş Boyama Hakkında Katılımcılardan Elde Edilen Bilgiler

Çalışma kapsamında taş boyama sanatı ile ilgili bilgi ve deneyimlerinin öğrenilmesi amacıyla uzun süredir bu sanatla ilgilenen 4 katılımcı belirlenmiştir. Dijital ortamda birebir görüşme yapılan 4 katılımcı da farklı geçmişe ve deneyime sahiptir. Katılımcılardan Yasemin Yıldızgedik (Çanakkale) ve Selen Coşkun (Çanakkale) kendi atölyelerinde birçok görsel sanatın yanı sıra taş boyama ile de ilgilenmektedirler. Ayrıca Yasemin Yıldızgedik, belirli dönemlerde atölye ortamında taş boyama kursları ve etkinlikleri de düzenlemektedir. Resim öğretmenliği mezunu olan Selen Coşkun ise taş boyama ile yaptığı hediyeliklerin satışını da gerçekleştirmektedir. Bir diğer katılımcı olan Özgür Tanrıku (Gelibolu), geçmişte Halk Bahçesi'nde bir etkinlikte taş boyama sergisi açmış ve şu anda kendi atölyesini kurma sürecindedir. Son katılımcı olan Yüksel Çanlı (Edremit) ise 2014 yılında Çanakkale Seramik Müzesi'nde taş boyama sergisi açmış ve şu anda çalışmalarına evden devam etmektedir.

Katılımcılara yöneltilen aşağıdaki sorular ve karşılığında alınan cevaplarla taş boyama sanatı ile ilgili veriler elde edilerek, araştırmanın sonucunda önerilecek işaret öğesi tasarımı için kaynak oluşturması hedeflenmiştir.

- Taş boyama nasıl yapılmaktadır?

Deniz kenarından, nehir kenarından veya sokaktan uygun olduğu düşünülen taşlar toplanmaktadır. Toplanan taşlar yıkanarak iyice temizlenmektedir. Yapılması planlanan çalışmaya göre taşın şekli ve boyutu seçilmektedir. Sonrasında kurşun kalemle çizim yapılarak boyama gerçekleştirilmektedir. Bu aşamada etkinin azalmaması açısından boyanacak yüzeyin pürüzsüz olması gerekmektedir. Taşın rengi çok koyu ise beyaz renk ile astar boya yapılabilmektedir. Boyama yapıldıktan sonra taşın ömrünün uzatılması için vernik uygulanarak koruma sağlanmaktadır (Özgür Tanrıku, kişisel görüşme, 25 Nisan 2020; Selen Coşkun, kişisel görüşme, 22 Nisan 2020; Yasemin Yıldızgedik, kişisel görüşme, 26 Nisan 2020; Yüksel Çanlı, kişisel görüşme, 28 Nisan 2020).

- Taş boyama için kullanılan malzemeler nelerdir?

Taş boyamada kullanılan ana malzemeler, toplanan taşlar, kalın ve ince uçlu fırçalar, akrilik boya, su bazlı verniktir. Bu malzemelere ek olarak kurşun kalem, silgi, plastik tabak, bardak ve su kullanılmaktadır (Özgür Tanrıku, kişisel görüşme, 25 Nisan 2020; Selen Coşkun, kişisel görüşme, 22 Nisan 2020; Yasemin Yıldızgedik, kişisel görüşme, 26 Nisan 2020; Yüksel Çanlı, kişisel görüşme, 28 Nisan 2020).

- Taş boyamanın püf noktaları nelerdir?

Taş yüzeyinin pürüzsüz olması, sulandırılan boyanın kıvamının doğru ayarlanması, taşın temiz olması ve kişinin yetenekli olması, iyi bir taş boyamanın püf noktalarıdır. Ayrıca minyatür çizim olması sebebiyle detaylı çalışılması gerekmektedir. Dolayısıyla kontür aşamasında nefes kontrolü ve el sabitleme önemli olmaktadır (Özgür Tanrıku, kişisel görüşme, 25 Nisan 2020; Selen Coşkun, kişisel görüşme, 22 Nisan 2020; Yasemin Yıldızgedik, kişisel görüşme, 26 Nisan 2020; Yüksel Çanlı, kişisel görüşme, 28 Nisan 2020).

- Taş boyamanın farklı materyallerle birlikte kullanım şekilleri nelerdir?

Boyanan taşlar, lodos tahtaları, ahşap kütükler, kozalaklar, ağaç kabukları, istiridye kabukları, ceviz kabukları, odun dilimleri gibi materyallere sert yapıştırıcılar yardımıyla sabitlenerek kullanılabilir (Özgür Tanrıku, kişisel görüşme, 25 Nisan 2020; Selen Coşkun, kişisel görüşme, 22 Nisan 2020; Yüksel Çanlı, kişisel görüşme, 28 Nisan 2020).

- Taş boyama sanatının maliyeti nasıldır?

Taş boyama ekonomik bir sanattır. Ana malzeme için Çanakkale kent merkezinde denizin işlediği, pürüzsüz taşlar zor bulunmaktadır. Uygun taşların Bozcaada, Gökçeada ve Assos'ta bulunması sebebiyle öncelikle özel araç ve yakıt maliyeti oluşmaktadır. Örneğin odun dilimiyle birlikte kullanılacaksa, odun dilimi yaklaşık 10-20 TL'ye satın alınabilmektedir. Kalitesine göre boya fiyatları değişmekle birlikte bir tüp boya ortalama 10-15 TL civarında olmaktadır. Başlangıç aşamasında, taş haricinde 5 farklı renk akrilik boya, vernik, 5 farklı kalınlıkta fırça, kalem, silgi, kalemtraş, peçete, su kabı ve palet olmak üzere tüm malzemelerin alınması için yaklaşık 220 TL gerekmekte ve bu malzemeler ile 20-25 cm² yüzeye sahip küçük boyutlarda olan tahmini 200 adet taş boyanabilmektedir (Özgür Tanrıku, kişisel görüşme, 25 Nisan 2020; Selen Coşkun, kişisel görüşme, 22 Nisan 2020; Yasemin Yıldızgedik, kişisel görüşme, 26 Nisan 2020; Yüksel Çanlı, kişisel görüşme, 28 Nisan 2020).

- Taş boyamanın insanlar tarafından yeterince bilindiğini düşünüyor musunuz?

Son yıllarda ilgi çekerek hızla yayıldığı ve her yaşta insanın denediği görülmektedir. Özellikle taşlara ulaşımın kolay olması, resme yeteneği olanlar tarafından yaygın bir hobi haline gelmesine sebep olmaktadır. Deniz kenarı bir şehirde yaşamak da bilinirliğini arttırmaktadır

(Özgür Tanrıkulu, kişisel görüşme, 25 Nisan 2020; Yasemin Yıldızgedik, kişisel görüşme, 26 Nisan2020; Yüksel Çanlı, kişisel görüşme, 28 Nisan 2020).

- Çanakkale’de taş boyama temalı bir simge yapılırsa ilgi çekeceğini düşünüyor musunuz?

Tasarım ve el emeğinden oluşması, Çanakkale’de hatta Türkiye’de ilk olması ve kent halkının sanata duyarlı olması sebebiyle yapılacak yaratıcı bir tasarımın ilgi çekeceği düşünülmektedir (Özgür Tanrıkulu, kişisel görüşme, 25 Nisan 2020; Selen Coşkun, kişisel görüşme, 22 Nisan 2020; Yasemin Yıldızgedik, kişisel görüşme, 26 Nisan2020; Yüksel Çanlı, kişisel görüşme, 28 Nisan 2020).

3.3. Çanakkale Kent Kimliği ve İskele Meydanı

Çanakkale Kenti, coğrafi konumu sebebiyle Asya ile Avrupa kıtalarının Çanakkale Boğazı’nda birbirine bağlandığı stratejik bir noktadadır. Bu jeopolitik özellik, kentin tarihler boyunca birçok önemli medeniyete ve olaya tanıklık etmesine sebep olmuştur. Özellikle Troya Antik Kenti ve Troya Savaşı ile 1. Dünya Savaşı sırasında meydana gelen Çanakkale Savaşları, kentin tüm dünyada tarihi ve kültürel olarak tanınmasını sağlamaktadır. Çanakkale Savaşları sonucunda önemli bir zafer kazanılmasının yanı sıra kentte büyük bir fiziksel hasar oluşmuştur. Bu sebeple Cumhuriyet Dönemi’nde bölgenin kentleşme süreci, uzun yıllar boyunca savaşın etkisiyle Türkiye’deki diğer illere göre yavaş ilerlemiştir.

Günümüzde deniz, kara ve yaya ulaşımının bir arada olduğu İskele Meydanı, zaman içinde çeşitli düzenlemeler ile bugünkü halini almıştır (Şekil 2). Bu alan özellikle bahar ve yaz aylarında deniz ulaşımı ile kente gelen yerli ve yabancı turistlerin kent ile tanıştıkları alan olması sebebiyle büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda Eski Kordon aksı ile Demircioğlu Caddesi’nin kesişim noktasında yer alan ve kent halkının günlük yaşamında işlek olarak kullandığı bir alandır. Bu sebeplerle kent kimliğinin yansıtılabileceği önemli bir odak noktasıdır (Sağlık ve ark., 2016) Bunun yanı sıra, kent kimliğinin belirlenmesinde kent halkının kente yüklediği anlamlar ön planda olmaktadır. Bu amaçla Sağlık (2019) tarafından yapılan çalışmada, Çanakkale halkının kente yüklediği kimlik tipi tanımlamasında öncelikli olarak tarihi kent, sonrasında ise turizm kenti ve boğaz kenti ifadelerinin yer aldığı belirlenmiştir. Kültürel kimlik olarak en çok tarih kavramının öne çıktığı tespit edilirken, yerleşim alanları arasında ise en çok İskele Meydanı’nın kenti simgelediği ve önemli bir odak noktası olarak düşünüldüğü görülmüştür (Sağlık, 2019).

Şekil 2. Çanakkale İskele Meydanı (Kelem Gazetesi, 2020)

3.4. Çanakkale İskele Meydanı’nda Taş Boyama ile İşaret Ögesi Girişimi

Araştırma kapsamında yapılan çalışmada, Çanakkale İskele Meydanı’nda kent kimliğine uygun, taş boyama sanatı ile yapılacak bir işaret ögesi tasarlanması amaçlanmıştır. Tasarlanan işaret ögesinin, kolay tanımlanabilir ve algılanabilir, benzersiz bir fiziksel formda, çevresindeki kent donatılarından farklılaşan, hatırlanabilir özelliklere sahip ve kent halkı ve ziyaretçiler tarafından kullanılarak fotoğraflanabilen, işlevsel ve estetik bir simge olması planlanmıştır. Aynı zamanda kent kimliğinin en önemli simgesel alanında ve düğüm noktası olması ve açık alanın büyüklüğünün işaret ögesinin uzun süre görsel açıda kalmasına olanak sağlaması açısından İskele Meydanı’nda konumlanması uygun görülmüştür. Bu sayede tasarlanan işaret ögesinin kentin deniz turizmi değerlerini temsil eden bilgilendirici bir rehber, yer bulmada yardımcı bir

harita ve kimlik gücünü arttıran bir simge özellikleri göstermesi amaçlanmıştır. Tasarlanan işaret ögesinin Çanakkale'nin deniz turizmi kimliğini yansıtarak özellikle bahar ve yaz aylarında artan ziyaretçileri İskele Meydanı'nda karşılaması planlanmıştır. İşaret ögesi tasarımında taş boyama sanatında kullanılacak taşların kentin deniz kıyılarından toplanması, tasarım konseptinde kentin deniz turizmi kimliği ile taş boyama sanatının bir arada ele alınmasını sağlamıştır. Bu sayede en çok tarihi kimliği ile ön planda olan Çanakkale'nin doğal ve coğrafik özellikleri ile bir diğer öneme sahip deniz turizmi kimliğinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Aynı zamanda kentin yoğun rekreasyon alanı güzergahında olması sebebiyle halk ile bütünleşen bir değer olarak benimseneceği düşünülmüştür.

Çalışmada tasarlanan işaret ögesi, sabitleneceği kent mobilyasıyla birlikte bütünsel olarak geliştirilmiştir (Şekil 3). Geliştirilen kent mobilyası üç parçadan oluşmaktadır. Bunlar, gündüzleri güneşten koruma ve geceleri yukarıdan aydınlatma işlevini sağlayan plaj şemsiyesi, oturma elemanı görevi gören şezlong ve hemen arkasında bitişik olarak konumlanan işaret ögesinin yer aldığı pano kısmıdır.

Şekil 3. Kent Mobilyası ve İşaret Ögesi Tasarımı (Tasarım ve Çizim: Neşe Baytan)

Tasarlanan işaret ögesinin ve oturma donatısının yaklaşık 20 m² alanda ve 5,5 metre yüksekliğinde olan plaj şemsiyesinin altında konumlanması planlanmıştır. Oturma donatısının 4,5x0,5 metre boyutlarında ve 0,5 metre yüksekliğinde olması ve plaj şemsiyesinin ayak kısmına sabitlenmesi düşünülmüştür. Tasarlanan işaret ögesinin ise alt kenarı yerden 1,5 metre yüksekliğinde olacak şekilde zemine ince ve geniş bir ayak yardımıyla sabitlenmesi ve önündeki oturma donatısına bitişik olması planlanmıştır. Oturma elemanının ve pano kısmının şemsiye alanının tam ortasında yer alması tasarım için uygun bulunmuştur. Tasarlanan işaret ögesinin 270x180 cm boyutlarında ince bir ahşap panodan oluşması planlanmıştır (Şekil 4). İşaret ögesinin detaylandırılan pano kısmının yönünün kent halkı ve ziyaretçileri karşılaması amacıyla kordondan geçen yaya aksına yani deniz kıyısına bakacak şekilde konumlandırılması planlanmıştır. Bu konum aynı zamanda kente deniz yoluyla gelen ziyaretçilerin tam karşıdan karşılanacağı açıdır. Amacını bu açıdan sağlamakla birlikte diğer açılardan bakıldığında da üç parça olarak görülecek ve karşısına geçilmesi için teşvik edilecek şekilde tasarlanmıştır. Planlanan işaret ögesinin geniş bir açık alan özelliğine sahip İskele Meydanı'nda uzun süre görünür olacağı ve kolaylıkla dikkat ve ilgi çekerek merak uyandıracığı düşünülmüştür. Panoda yer alan detayların ise yakın mesafe sayılan en fazla 4-5 metre mesafeden algılanacak şekilde lokal işaret ögesi olarak yer alması planlanmıştır. Panodaki yazı ve simgelerin boyutları kolaylıkla okunabilecek ve renklerinin de canlı tutularak aynı mesafeden kolaylıkla fark edilebilecek nitelikte olması tasarlanmıştır. Bu özellikleriyle kent halkı ve ziyaretçilerin ilgisini kendisine çekmesi planlanan kent mobilyası ve işaret ögesinin kentin deniz turizmi değerlerini temsil eden bilgilendirici bir rehber, yer ve konum bulmada yardımcı bir harita ve kimlik gücünü arttıran bir simge özellikleri göstermesi amacının karşılanması planlanmıştır.

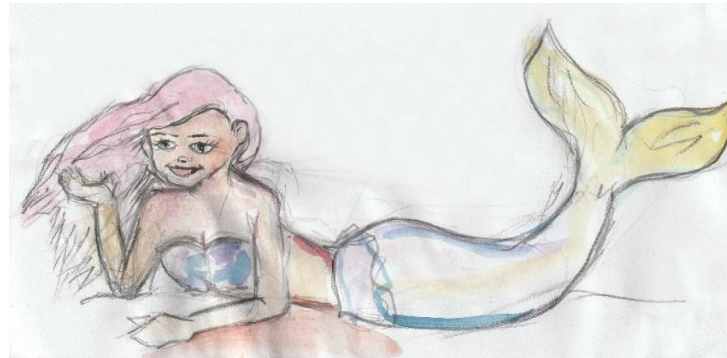
Panoya öncelikli olarak Çanakkale İli'nin haritası çizilerek tasarıma altlık oluşturulması hedeflenmiştir. Çizilen haritada deniz turizminin en canlı olduğu gözlemlenen 17 bölgenin konumlarının işaretlenmesi planlanmıştır. Bu bölgeler; Küçükkuyu, Kadırga Koyu, Assos, Sivrice Koyu, Sokakağzı, Babakale, Gülpınar, Geyikli, Güzelyalı, Dardanos, Çardak, Karabiga, Zargana, Kabatepe, Güneyli, Gökçeada ve Bozcaada'dır.

En az 100 cm² yüzeye sahip olan büyük taşlar tek bir simge ile boyanırken, 20-25 cm² yüzeye sahip küçük boyutlarda olan taşların ise 4-5 adedi bir araya getirilerek tek bir simge ile boyanması uygun görülmüştür (Şekil 6). Bu şekilde boyanan taşların 4-5 metre uzaklığa kadar algılanabilir olması planlanmıştır. Taşların boyanması tamamlandıktan sonra ise tüm taşlara koruma amaçlı vernik işlemi uygulanması ve bakımı için ortalama 2 yılda bir tekrarlanması planlanmıştır.

Şekil 6. 1 Numaralı Alanda Uygulanması Planlanan Tekli veya Çoklu Taş Boyama Örnekleri (Taş Boyama: Neşe Baytan ve Yasemin Yıldızgedik)

Tasarımın ikinci aşamasında Şekil 4'te 2 numara ile gösterilen ve ilin sahile sahip olmayan iç kısmına ise zeminden 5 cm yükseltilecek şekilde tek parça ahşap levha sabitlenmesi tasarlanmıştır. Ahşap levhanın orta kısmına tek bir simge olarak deniz kızının resmedilerek boyanması düşünülmüştür (Şekil 7). Panonun bu ahşap levha bölümünde sahil olmaması sebebiyle taş uygulaması yapılmaması uygun görülmüştür.

Şekil 7. 2 Numaralı Alanda Ahşap Panel Üzerine Uygulanması Planlanan Simge (Tasarım: Neşe Baytan, Çizim: Yasemin Yıldızgedik)

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kentler, sahip oldukları doğal ve kültürel özellikler ile kent halkının yaşam tarzının süreç içinde sentezlenmesi sonucunda kendi kimliklerini kazanmaktadırlar. Kentsel kimliği oluşturan bileşenler arasında yer alan işaret öğeleri ise özellikleri ve konumları doğrultusunda rehber olma, kimlik gücünü artırma, yer bulmada yardımcı olma veya yönlendirici referans olma gibi amaçlar taşımaktadırlar.

Çanakkale, tarihi kent kimliğinin yanı sıra deniz turizmi kenti kimliğine sahip olan bir ildir. Bu çalışmada taş boyama sanatı ile tasarlanan işaret ögesinde kullanılacak taşların kentin sahillerinden toplanmasının, kentin deniz turizmi kimliğini güçlendireceği düşünülmüştür. Bu fikirle yola çıkılarak tasarlanan işaret ögesinin uzun süre görsel açıda kalmasına olanak sağlayabilecek, kent kimliğinin en önemli simgesel alanı ve düğüm noktası olan İskele Meydanı'nda konumlanması uygun görülmüştür. Konumu ve yönü itibarıyla özellikle bahar ve yaz aylarında artan ziyaretçileri İskele Meydanı'nda karşılaması planlanmıştır. Aynı zamanda kentin yoğun rekreasyon alanı güzergahında olması sebebiyle halk ile bütünleşen bir değer olarak benimseneceği düşünülmüştür. Bu sayede tasarlanan işaret ögesinin kentin deniz turizmi değerlerini temsil eden bilgilendirici bir rehber, yer bulmada yardımcı bir harita ve kimlik gücünü arttıran bir simge özellikleri göstermesi amaçlanmıştır. Amaçları doğrultusunda İskele Meydanı'nda konumlanması için tasarlanan işaret ögesinin, kolay tanımlanabilir ve algılanabilir, benzersiz bir fiziksel formda, çevresindeki kent donatılarından farklılaşan, hatırlanabilir özelliklere sahip ve kent halkı ve ziyaretçiler tarafından kullanılarak fotoğraflanabilen, işlevsel ve estetik bir simge olması planlanmıştır.

Çalışma kapsamında taş boyama sanatı ile ilgili uzman görüşleri alınmış, işaret ögesinin uygulanacağı İskele Meydanı'nda alan çalışması gerçekleştirilmiştir. Ardından edinilen bilgiler doğrultusunda uygulanabilecek bir işaret ögesi tasarımı geliştirilmiştir. Kentin deniz turizm kimliğini oluşturan 17 bölgenin taşlarının ayrı ayrı toplanarak boyanması ile özgün bir görsel öge meydana getirilmesi hedeflenmiştir. Kent mobilyası ile bütünsel olarak tasarlanan işaret ögesi, tasarım aşamalarının ifade edilebilmesi için çizim ve boyamalar yapılarak sunulmuştur. Bu çalışma, Çanakkale'nin kentsel kimliği ele alınırken, günümüzde yaygınlaşan taş boyama sanatıyla birlikte değerlendirilmesi ve uzman görüşmelerinden edinilen bilgileri tasarım süreci ile birleştirmesi açısından özgün bir çalışma olmuştur. Oluşturulan tasarımın Çanakkale İskele Meydanı'nda uygulanabilir bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Çalışmanın güçlü yönleri; bilgi içeren bir rehber olması, insan etkileşimine açık olması, her yaşta insana hitap etmesi, kısa sürede uygulanabilmesi, düşük maliyetli olması ve kolay temin edilen malzemelerden oluşmasıdır. Çalışmanın zayıf yönleri ise; detaylarının 4-5 metrelik yakın mesafeden algılanabilmesi, belirli aralıklarla bakım gerektirmesi ve bazı sahil taşlarının fiziksel özelliklerinin boyamada zorluk oluşturmalarıdır. Uygulanması durumunda bu girişim, farklı disiplinlerden uzmanlar, kent halkı ve ziyaretçileri tarafından değerlendirilerek geliştirilme potansiyeline sahiptir. Benzer şekilde Çanakkale'nin deniz turizmi kimliğinin yanı sıra tarihi kimliği için de farklı tasarım fikirleriyle oluşturulabilecek yeni işaret ögesi girişimlerinde bulunulabilir. Bunun yanı sıra bu çalışmanın, farklı kentlerde o kentlerin kimlik değerlerine uygun olarak yapılacak özgün işaret ögesi girişimleri için yol gösterici olacağı öngörülmektedir.

Teşekkür: Tasarım fikrinin ifade edilmesi aşamasında atölye ortamında çizim ve taş boyama uygulamaları için destek veren Yasemin Sanat Atölyesi'ne katkılarından ötürü teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- Appleyard, D. (1969). Why Buildings Are Known. *Environment and Behavior*, 1(2):131-156.
- Barry, F. (2017). "Painting in Stone": Early Modern Experiments in a Metamedium, *The Art Bulletin*, 99(3):30-61.
- Biröl, G. (2007). Bir Kentin Kimliği ve Kervansaray Oteli Üzerine Bir Değerlendirme, *Arkitekt Dergisi*, 514:46-54.
- Dut, G. (2016). Kütahya'nın Kimlikleri ve Kütahya'ya Yeni Bir Kimlik Kazandırmak. R. Erdem, F.A. Meşhur, Ö. Karakayacı, F. Eren (Eds.), *Kütahya'da Planlama Düşünceleri Üzerine içinde* (107-123 ss.). Atlas Akademi Yayınevi.
- Häkkilä, J., Koskenranta, O., Posti, M., He, Y. (2014). City Landmark as an Interactive Installation-Experiences with Stone, Water and Public Space. *Proceedings of the 8th International Conference on Tangible Embedded and Embodied Interaction (TEI'14)*.
- Karahan, D.S. (2018). *Dünyada ve Türkiye'de Doğal Taşlar*. Ankara: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: <https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgi-merkezi/maden-serisi/dogaltas.pdf>

- Kaypak, Ş. (2010). Antakya'nın Kent Kimliği Açısından İrdelenmesi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(14):373-392.
- Köseoğlu, E., Önder, D.E. (2011). İnsan Belleğinin ve Kentin Belirgin Öğelerini Tanımlamak: Ayvalık'taki Özne ve Nesnel İşaret Öğeleri, *Arkitekt*, (524):40-51.
- Lynch, K. (1990). *The Image of the City*. London: The M.I.T Press.
- Mansour, H. (2015). *The Lost Identity of the City: The Case of Damascus*. CITTA 8th Annual Conference on Planning Research / AESOP TG Public Spaces & Urban Cultures Event.
- Pazhuhan, M., Zayyari, K., Ghasemzadeh, B., Qurbani, H. (2015). Urban Identity and Iranian New Towns, *Journal of Urban and Regional Analysis*, 7(1):83-100.
- Sağlık, A., Alkan, Y., Kelkit, A., Devocioğlu, E., Sağlık, E. (2016). Meydanların Kent Kimliği Üzerine Etkileri: Çanakkale İskele Meydanı, *TMD Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, (7):1-12.
- Sağlık, E. (2019). *Kentsel Tasarım Kalitesi ile Kentsel Kimlik İlişkisi: Çanakkale Kenti Örneği, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi*.
- Steck, S.D., Mallot, H.A. (2000). The Role of Global and Local Landmarks in Virtual Environment Navigation, *Presence*, 9(1):69-83.
- Tekeli, İ. (1990). Bir Kentin Kimliği Üzerine Düşünceler, Prof. Dr. Mübeccel Kıray'a Armağan, *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1*2):251-259.
- Ulu, A., Karakoç, İ. (2004). Kentsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi, *Planlama Dergisi*, (3):59-66.
- URL-1, (2020). <https://www.canakkalekalem.com/iskele-meydaninda-yol-calismasi/>, (accessed in: 05.06.2017), (In Turkish).
- Uzun, İ., Altun, T.D.A., Bal, E. (2011). İzmirli'nin İzmir'i: Kentlinin Belleğindeki Mekansal Temsiller, *Ege Mimarlık Dergisi*, (76):34-39.
- Vinson, N.G. (1999). *Design Guidelines for Landmarks to Support Navigation in Virtual Environments*. Published in Proceedings of CHI '99, Pittsburg, PA, May 1999.

EXTENDED ABSTRACT

Cities have their own characteristics that reflect their natural and cultural values. These characteristics of the cities are formed in the historical process and are identified with the city. These characteristics that distinguish the city from other cities are called urban identity. Continuity of urban identity is ensured through the protection and development of urban identity.

The landmark, which is one of the components of urban identity, should be unique and meaningful for the city. While expressing the values of the city, it should also have the qualifications to appeal to both the people of the city and the city visitors.

Çanakkale is known as a city with a tourism city identity, especially with visitors coming in the spring and summer months. Çanakkale Pier Square is the first place where visitors to the city are welcomed. At the same time, this area is a meeting point used by the people of the city as the most intense recreation area. On the other hand, it was determined that there is no landmark in Pier Square defining the identity features of the city. Therefore, it is considered that a landmark to be made with an artistic design in this area will contribute by reflecting the city identity. At the same time, it is predicted that the use of stone painting, which is one of the widespread arts, will strengthen this initiative. Stone painting is an art that is becoming more and more common, suitable for flexible designs and can be used with different materials. Therefore, in this research, it is aimed to create a landmark design that will be made with stone painting art in Çanakkale Pier Square, in accordance with the urban identity.

In the method of the research, firstly a literature study was conducted and the field of study was examined. Data collection, analysis and synthesis were carried out within the scope of the subject. In the next stage, digital one-to-one meetings were held with experts who were interested in the art of stone painting. Thus, knowledge and experiences about the art of stone painting were obtained by the experts of the subject. At the last stage of the research, a landmark design was proposed for the study purpose and a workshop was conducted.

It is not known where and when stone painting art in the study started with today's techniques. It is for personal hobby purposes until recently. Today, it is especially involved in home decoration with the use of different materials.

According to the findings obtained from the experts of stone painting art, the stones used in stone painting are collected from the seaside, the river and the street. The collected stones are cleaned and ready for drawing and then painting. After painting, varnish is applied for protection. Stones painted using various materials are presented with the design concept determined.

In line with the findings obtained in the study, a landmark that can be located in Çanakkale Pier Square was designed. The designed landmark is planned to reflect the city's sea tourism identity and to be made with the art of stone painting. The landmark designed in the study has been developed holistically with the urban furniture to be fixed. The developed urban furniture is thought to consist of three parts. The designed landmark is planned as part of the urban furniture.

The designed landmark is planned to consist of a 270x180 cm wooden panel. On the panel, it is planned to mark the regions where sea tourism attracts great attention on the map of Çanakkale. Then, it is planned to paint the symbols related to sea tourism to the stones collected from the marked areas and stick them to those areas on the panel.

The application stages of the design planned in the study are explained in detail with drawings and painting. This study has been an original study in terms of evaluating Çanakkale's urban identity together with the art of stone painting and combining expert opinions with the design process. It is considered that the design created is a cost-effective work in Çanakkale Pier Square. In addition, this study has the potential to be developed by dealing with different design ideas in different cities.